

RAQAMLI IQTISODIYOT VA UNING ZAMONAVIY O‘ZBEKISTON RIVOJIGA TA’SIRI

Abbos Shovqiyev Bekmurod o‘g‘li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Samarqand filiali 4-kurs talabasi

Iqtisodiyot-tarmoqlar va sohalar bo‘yicha yo‘nalishi

Annotatsiya: So‘nggi yillarda jahonda sodir bo‘layotgan o‘zgarishlar iqtisodiyotning barcha sohalarida raqamlashtirish jarayonlarini jadallashtirdi. Bu jarayonlar O‘zbekiston iqtisodiyotiga ham o‘ziga xos ta’sirini ko‘rsatmoqda. Raqamli iqtisodiyot mamlakatda yangi texnologiyalar paydo bo‘lishi, innovatsiyalarni joriy etilishi, zamonaviy infratuzilma yaratish va eng muhimi, iqtisodiyotni to‘liq o‘zgartirishga olib kelmoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari taraqqiyoti natijasida real hayotda va ishlab chiqarish jarayonlarida tez, qulay va ishonchli xizmatlarni tashkil etishga keng imkoniyatlar paydo bo‘ldi. Bu esa milliy iqtisodiyotning samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Kalit so‘zlar: raqamli iqtisodiyot, O‘zbekiston, innovatsiyalar, raqamlashtirish, axborot texnologiyalari, elektron hukumat, iqtisodiy rivojlanish, zamonaviy infratuzilma, elektron xizmatlar, iqtisodiy samaradorlik.

Hozirgi vaqtda raqamli iqtisodiyot tushunchasi ishlab chiqarishdan tortib xizmatlar ko‘rsatish sohalarigacha bo‘lgan barcha tarmoqlarni qamrab olgan. Raqamlashtirish natijasida iqtisodiyotda yangi yo‘nalishlar paydo bo‘lmoqda, zamonaviy tarmoq va xizmat ko‘rsatish vositalari jadal rivojlanmoqda. Raqamli iqtisodiyot natijasida ma’lumotlar oqimi tezlashdi, ularga ishlov berish, tahlil qilish va natijalarni real vaqt rejimida qabul qilish imkoniyati kengaydi. Bu esa o‘z navbatida boshqaruv, rejalashtirish va strategiya tuzish jarayonlarini takomillashtirish imkonini bermoqda. Dasturiy vositalar, elektron platformalar, “bulutli” texnologiyalar, onlayn xizmatlar, elektron to‘lovlar kabi texnik imkoniyatlar orqali iqtisodiyotni yangi bosqichga olib chiqish yo‘li ochilmoqda. Raqamli iqtisodiyot asosan uch sohani o‘z ichiga oladi. Bu — axborot texnologiyalari asosida ishlab chiqilgan xizmatlar, ishlab chiqarish tizimlari va zamonaviy xizmat ko‘rsatish sohalar. Bu sohalarda kechayotgan o‘zgarishlar o‘zbekistonliklar hayot tarzini tubdan o‘zgartirmoqda. Elektron hukumat, elektron savdo, elektron ta’lim, elektron sog‘liqni saqlash kabi tizimlarning keng qamrovli joriy etilishi respublikada iqtisodiy muhitni yaxshilashga va xizmat ko‘rsatish sifatini oshirishga olib kelmoqda. Ayniqsa, elektron ma’lumot almashinuvi, masofaviy xizmatlar, onlayn-konsultatsiya va elektron hujjat aylanishi kabi yangi tizimlar ishlab chiqilmoqda va amaliylikka tadbiq qilinmoqda. Bu esa, o‘z navbatida byurokratiya va

ortiqcha xarajatlarni kamaytiradi, hamda iqtisodiy samaradorlik oshishiga hissa qo'shadi. Yurtimizda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishga davlat tomonidan ham katta e'tibor qaratilmoqda. Xususan, hukumat tomonidan axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini rivojlantirish bo'yicha qator hujjatlar qabul qilinmoqda. Ushbu hujjatlar asosida zamonaviy infratuzilmani barpo etish, yuqori tezlikdagi internet tarmoqlarini keng joriy qilish, turli xil sohalarda foydalaniladigan dasturiy mahsulotlar ishlab chiqish bo'yicha keng ko'lamli ishlar olib borilmoqda. Raqamli xizmatlarning rivojlanishi jamiyat taraqqiyotida yangi ish o'rinlari yaratilishiga, iqtisodiy resurslardan samarali foydalanishga, shuningdek, iqtisodiy jarayonlar shaffofligini oshirishga xizmat qilmoqda. Raqamlashtirish evaziga respublika bozorida bozor mexanizmlari to'liq ishlashi, ozod va erkin raqobat muhitini shakllantirish uchun keng imkoniyatlar yaratilmoqda [1].

Raqamli iqtisodiyotda axborot xavfsizligini ta'minlash ham muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki axborot resurslari va ularning to'laqonli himoyasini ta'minlash iqtisodiyot uchun asosiysi hisoblanadi. Zamonaviy raqamli tizimlar yordamida mavjud muammolar o'z vaqtida hal etilib, xavfsizlik talablariga to'liq javob beradigan infratuzilma shakllantirilmoqda. Shu bilan birga, axborot texnologiyalari sohasida yetuk mutaxassislarni tayyorlash masalasiga ham katta e'tibor qaratilmoqda. Bu esa, zamonaviy kadrlarga bo'lgan ehtiyojni qondirish va kasbiy salohiyatni oshirishga xizmat qilmoqda. O'zbekiston iqtisodiyotining asosiy drayverlaridan biri sifatida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish zamonaviy bozor munosabatlarini yanada mukammallashtirishga xizmat qilmoqda. Korxona va tashkilotlar faoliyatida texnologik avtomatizatsiya darajasi ortib bormoqda. Bu esa, o'z navbatida, ishlab chiqarish jarayonlarini tezlashtirish, ishlab chiqarilgan mahsulot sifatini oshirish, byudjet mablag'larini tejash va energiya resurslaridan samarali foydalanish imkoniyatini bermoqda. Raqamli texnologiyalarning faol joriy qilinishi natijasida iqtisodiy sub'ektlar faoliyati sof va shaffof bo'lib bormoqda. Moliya sohasida esa zamonaviy elektron to'lov tizimlari orqali mablag'lar aylanishi qisqa muddatlarda va xavfsiz amalga oshirilmoqda [2].

Bundan tashqari, raqamli iqtisodiyot O'zbekistonning jahon iqtisodiy makonida o'z o'rnini mustahkamlashda ham muhim o'rin tutmoqda. Globallashuv sharoitida raqamli iqtisodiyot orqali chet el investitsiyalarini jalb qilish, xalqaro moliyaviy tashkilotlar bilan samarali hamkorlik qilish, eksport va import operatsiyalarini qulay tarzda amalga oshirish imkoniyati oshmoqda. Bu esa O'zbekiston iqtisodiyotining dunyo miqyosida raqobatbardosh bo'lishini ta'minlaydi. Raqamli iqtisodiyot yordamida korxonalar va tashkilotlarning mahsulotlari, xizmatlari va tashkiliy boshqaruv tizimlari yuqori darajaga ko'tarilmoqda, mahalliy sanoat rivojlanib, chet el bilan hamkorlik kengayib bormoqda. Raqamli iqtisodiyotning iqtisodiy o'sish jarayonlariga ta'siri nafaqat iqtisodiy ko'rsatkichlarda, balki ijtimoiy hayotda ham aks

etmoqda. Raqamli xizmatlardan, elektron to'lov vositalari va onlayn xizmatlardan foydalanish aholining hayot sifatini oshiryapti. Kichik va o'rta biznes vakillari uchun yangi imkoniyatlar paydo bo'lmoqda, yangi bozorlar ochilyapti, har qanday ishbilarmon ham o'z mahsulotini butun dunyo bo'yicha reklama qilib, sotishga erishmoqda. Shu tariqa raqamli iqtisodiyot mamlakat iqtisodiyotida muhim o'rin tutib, taraqqiyot jarayonlarini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Raqamli texnologiyalar va innovatsiyalar iqtisodiyotni zamonaviylashtirish, yangi bozorlarni egallash, iqtisodiy samaradorlikni oshirish uchun katta imkoniyatlar yaratmoqda [3].

Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish jarayonida ma'lumotlarga ishlov berish, ularni to'plash va tahlil qilish, shuningdek, ularni to'g'ri boshqarish diyorga yangicha ish yuritish madaniyatini olib kelmoqda. Jamiyatda raqamli savodxonlik darajasi oshmoqda, aholining axborotdan samarali foydalanish qobiliyati kengaymoqda. Tadbirkor va ishbilarmonlar biznes yuritishda yangi usullar, yangi xizmat turlaridan foydalanishga intilmoqda. Bu esa iqtisodiy o'sishni jadallashtirish, samaradorlikni oshirish, zamonaviy biznes modelini shakllantirish uchun keng imkoniyatlarni ochmoqda. Shu bilan birga, raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi ilm-fan va ta'lim tizimiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Elektron ta'lim platformalari, onlayn o'qitish tizimlari, masofaviy o'quv kurslari hamda nodavlat ta'lim muassasalari faoliyati rivojlanyapti. Yangi raqamli kasblar, yangi mutaxassisliklar paydo bo'lyapti. Ta'lim oluvchilar va yoshlar uchun raqamli iqtisodiyot sohasida keng imkoniyatlar ochilmoqda. Bu esa mamlakat intellektual salohiyatining oshishiga, yangicha tafakkurni shakllantirishga xizmat qilmoqda [4].

Raqamli iqtisodiyotga o'tish natijasida sog'liqni saqlash, ta'lim, moliya, sug'urta va boshqa bir qancha muhim sohalar mutlaqo yangi ko'rinish oldi. Elektron xizmatlar, masofaviy xizmat ko'rsatish tizimlari va zamonaviy axborot platformalari aholiga ko'plab qulayliklar yaratmoqda. Bundan tashqari, davlat boshqaruvi va jamoat xizmatlari sifatining oshishi uchun raqamli imkoniyatlardan samarali foydalanilmoqda. Raqamli texnologiyalar tendensiyasi iqtisodiy tizimni jahon standartlariga moslashtirish, zamonaviy infratuzilmani yaratish va davlat boshqaruvida shaffoflikni ta'minlash imkoniyatini ochib bermoqda [5].

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, raqamli iqtisodiyot O'zbekiston zamonaviy taraqqiyotining asosiy drayverlaridan biriga aylanmoqda. Zamonaviy texnologiyalarning faol joriy qilinishi ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish, boshqaruv va iqtisodiy resurslardan samarali foydalanish imkoniyatini oshirmoqda. Yangi iqtisodiy yo'nalishlar, yangi ish o'rinlari va innovatsion xizmatlar jamiyat hayot tarzini tubdan o'zgartirmoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari taraqqiyoti va raqamli infratuzilmaning kengaytirilishi iqtisodiy taraqqiyot va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda strategik ahamiyat kasb etmoqda. Yangi texnologiyalar, zamonaviy

raqamli platformalar, elektron davlat xizmatlari natijasida iqtisodiy jarayonlar shaffofligi ortib, byurokratiya sezilarli darajada kamaymoqda. Bu esa O'zbekiston iqtisodiyotini yangi bosqichga olib chiqib, global iqtisodiyorda o'z o'rnini mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Raqamli iqtisodiyot doirasida amalga oshirilayotgan tadbirlar va islohotlar natijasida mamlakat iqtisodiyotida tub o'zgarishlar yuz berib, zamonaviy iqtisodiy muhit shakllanmoqda, iqtisodiy resurslardan foydalanish samaradorligi ortmoqda va iqtisodiy barqarorlik mustahkamlanmoqda. Shu bois, raqamli iqtisodiyot sohasida olib borilayotgan davlat siyosati va rivojlanish tendensiyalari O'zbekistonning taraqqiy topgan raqobatbardosh mamlakatga aylanishida muhim o'rin tutadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ayupov, R.H., Boltaboeva, G.R. (2020). "Raqamli iqtisodiyot asoslari". Toshkent: Toshkent moliya instituti nashriyoti, 575-bet.
2. Qodirova, Z.M. (2022). "Raqamli iqtisodiyot va raqamli transformatsiya jarayonlari". Ilmiy-amaliy konferensiya to'plami.
3. Begalov, B.A., Abdullayev, M.K. (2023). "Raqamli iqtisodiyot". Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 352-bet.
4. Karimova, D.Q. (2021). "O'zbekistonda raqamli iqtisodiyot rivojining dolzarb masalalari". Konferensiya materiallari. Yosh olimlarning respublika ilmiy-amaliy anjumani.
5. Jo'rayev, T.I. (2022). "Tadbirkorlik sub'ektlarida biznes jarayonlarni raqamlashtirishda axborot tizimlarining roli va strategik ahamiyati". Yangi O'zbekiston iqtisodiyoti, 3-son.
6. Kamalova, M., Mirzaliyeva, D. (2022). "Raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik biznes sub'ektlarining samaradorligini oshirish". Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari, 2-son.